

RUS TILINI O'QITISH METODIKASI

Oxunjanova Matluba Nosirovna

*Shayxontohur tumanidagi kasb-hunar maktabi
oliy toifali o'qituvchisi*

Annatsiya: "Dunyo" tillari orasida rus tilining roli xalqaro aloqa vositasi sifatida juda katta. XX - XXI asrlarda insoniyatning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, ilmiy-texnik va madaniy rivojlanishining butun yo'nalishi tufayli rus tili haqli ravishda dunyo deb hisoblanadi. Bu birinchi navbatda tushuntiriladi zamonaviy fanning " xalqaro " tabiati va uning rivojlanishining misli ko'rilmagan sur'atlari. Hozirgi kunda har bir o'quvchi rus tilini yaxshi bilishi muhimdir. Shu munosabat bilan rus tilini o'qitishning yangi usullaridan foydalanish muhimdir.

Kalit so'zlar: metodologiya, rus tili, didaktika, tilshunoslik, psixologiya.

"Usul" so'zi yunoncha "metodos" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, bu "yo'l" degan ma'noni anglatadi. Endi bu so'z ikki ma'noda qo'llaniladi. 1. Har qanday fanni o'qitishda o'qituvchining texnikasi, usullari, ish shakllari majmui, ya'ni. san'at, o'qituvchining mahorati. 2. O'quv jarayonining maksimal natijasiga erishish imkoniyatlari va vositalarini o'rganuvchi fan, ya'ni. fanni o'qitish nazariyasi. Rus tilini o'qitish metodikasi - bu bir nechta fanlar (pedagogika, psixologiya, falsafa, tilshunoslik va ijtimoiy pedagogika) chorrahasida joylashgan va ta'limning tamoyillari, usullari, usullari va mazmunini, shuningdek, bilimlarni o'zlashtirish va o'zlashtirish qonuniyatlarini belgilaydigan fanlararo fandır.

Ushbu fan bo'yicha ko'nikmalar. Rus tilini o'qitish metodikasi predmeti ancha keng bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga oladi: til ko'nikmalarini olish uchun o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi kerak bo'lgan zarur til materialini; o'qituvchining zarur o'quv materialini va uni amalga oshirish usullarini tanlashga qaratilgan faoliyati o'quvchilarga "oziqlantirish"; o'qituvchining o'quv jarayonini tashkil etishdagi faoliyati, bu nafaqat o'quvchilarga kerakli o'quv materialini taqdim etishni, balki bilim va ko'nikmalar darajasini aniqlashga qaratilgan diagnostika usullarini amalga oshirishni ham o'z ichiga oladi; o'quvchilarning zarur bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishga, shuningdek, o'rganilayotgan o'quv fanlari doirasida ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan faoliyati. Bundan tashqari, rus tilini o'qitish metodikasi mavzusini tushunish ham kutilayotgan o'quv natijasini o'z ichiga oladi. Metodika rus tili sohasidagi til tushunchalarini (bilim), ko'nikma va malakalarni shakllantirish qonuniyatlarini o'rganishga qaratilgan. Shuni ta'kidlash kerakki, metodologiya pedagogika va psixologiya didaktikasidan farqli o'laroq, rus tilini o'qitishning umumiy

qonuniyatlarini emas, balki ma'lum bir til materiali bilan bog'liq bo'lgan o'ziga xos narsalarni o'rganadi.

Metodika o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatini birgalikdagi faoliyatda ifodalangan, o'qituvchining etakchi rolini saqlab qolgan holda hamkorlik bilan tavsiflangan o'zaro ta'sir jarayoni sifatida ko'rib chiqadi. Shunday qilib, rus tilini o'qitish usuli samarali o'qitish usullari va usullarini ishlab chiqishni o'z ichiga olgan amaliy muammolarni hal qilishga qaratilgan. Metodikaning maqsadi va vazifalari O'qitishning asosiy maqsadi metodikaga muvofiq fanning (rus tili) zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rnini aniqlash, uning yosh avlod uchun ahamiyati va zarurligini yoritib berishdan iborat.

Rus tilini o'qitish metodikasi doirasida ta'lim muammolarini hal qilish eng maqbul vositalarni tanlash asosida amalga oshiriladi. sinf-dars tizimida foydalanishda samarali bo'ladi. Bundan tashqari, metodikada o'quv yilida qat'iy belgilangan darslar soni, dastur va darsliklar bilan tasdiqlangan o'quv materiali miqdori hisobga olinadi. Metodika maxsus va umumiy (darslik, daftar, doska, kompyuter asboblari va boshqalar) barcha vositalar va o'qitish usullaridan foydalanishni nazarda tutadi. Ularning barchasi alohida emas, balki kompleksda qo'llaniladi. Texnika quyidagi muammolarni hal qilishga qaratilgan:

1. Nima uchun rus tilini o'rganish kerak - o'rganish uchun maqsad va vazifalarni belgilashni o'z ichiga oladi.

2. Nimani o'rgatish kerak - o'qitish mazmunini, ishlab chiqilgan dasturning asoslilikini, aniq darslik va ish daftarlaridan, qo'llanmalardan foydalanishni ochib beradi.

3. O'qitish usuli – o'qitish metodikasi va usullarini, darsning tuzilishi va fan siklini, o'quv jihozlari va o'quv qurollarini ishlab chiqishni o'z ichiga oladi.

4. O'quv materialining o'zlashtirilishini nazorat qilish - nazoratning asosiy usullarini aniqlash va baholash mezonlari.

O'qitish metodologiyasiga muvofiq rus tilini o'qitish mazmuniga quyidagilar kiradi:

1. O'qituvchi tomonidan kelajakda u tomonidan tashkil etilgan butun ta'lim jarayoni asos bo'ladigan aniq ilmiy kontseptsiyani tanlashi.

2. Etarli va zarur terminologik va kontseptual apparatni tanlash.

3. O'quv fanini o'rganish natijasida har bir o'quvchi egallashi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar doirasini aniq belgilash.

Yana shuni ta'kidlash kerakki, o'qitish metodikasi tarkibiga kiruvchi o'qitish usullari nafaqat bevosita o'qitishga, balki ta'limning samarali tashkiliy vositalari va shakllarini ishlab chiqishga qaratilgan. Hozirgi vaqtda rus tilini o'qitish metodikasi psixologiya, falsafa, tilshunoslik va pedagogika bilan yaqin aloqada.

Rus tilini o'rgatish (va umuman olganda har qanday fan) o'qituvchi va o'quvchilarning birgalikdagi faoliyatidir. O'quvchilar tilni puxta egallashlari uchun o'qituvchi ma'lum tarbiyaviy (mashq) harakatlarni amalga oshirishi kerak: yangi materialni tushuntirish, topshiriq berish, savol berish va javobning to'g'riligini tekshirish va hokazo. O'quvchilar ham faol bo'lishlari va ta'lim jarayonida bir qancha harakatlarni bajarishlari kerak: matnni o'qish, so'zlarni o'rganish, mashqlar bajarish, o'qituvchining savollariga javob berish va hokazo.

Ta'limning an'anaviy shakllarida (joyida) o'quvchilarning harakatlari doimo o'qituvchi tomonidan belgilanadi va boshqariladi. Aynan u o'quvchilar nima qilishlari kerakligini, qaysi nuqtada, qanday ketma-ketlikda, nima maqsadda qilishlari kerakligini hal qiladi. Va, albatta, u o'zi uchun darsda (hatto darsdan tashqarida ham) nima va qanday qilish kerakligini ham belgilaydi. U bevosita o'quvchilarni o'rganishga o'rgatadi va o'rgatadi. Ammo har qanday o'qituvchi biladiki, o'qituvchining o'qitish harakati har doim ham kerakli natijani bermaydi.

Qanday qilib o'qituvchining harakatlarini eng samarali qilish kerak?

Unga talab qilinadigan maqsadga erishish uchun qanday usullar, usullar, usullarni qo'llashi, ularni bir-biri bilan qanday birlashtirishi, auditoriyada o'zini qanday tutishi kerakligini tushuntirish kerak.

Boshqacha qilib aytganda, biz uni o'quv jarayonini ongli ravishda boshqarishga o'rgatishimiz kerak, shu jumladan o'quv jarayoni bizga eng yaxshi natijalarni berishi uchun o'z o'quv faoliyatini ongli ravishda tashkil etishimiz kerak.

Rus tilini chet tili sifatida o'qitish metodikasi mavzusi o'quv jarayonini boshqarish tizimi, ya'ni. o'quvchilar tomonidan rus tilini eng samarali o'zlashtirishga qaratilgan tizim.

O'qituvchini bir marta va umuman qattiq kodlash mumkin emas, lekin unga ta'lim jarayonini har qanday aniq sharoitda eng katta samaraga erishadigan tarzda qurishni o'rgatish mumkin va kerak. Va buning uchun o'qituvchi nimani e'tiborga olish kerakligini bilishi kerak, ya'ni. uning harakatlari samaradorligini qanday omillar aniqlaydi; ushbu harakatlarni to'g'ri, malakali bajara olish. Shunday qilib, rus tilini chet tili sifatida o'qitish metodikasi tarkibiga quyidagilar kiradi:

- 1) ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi omillar;
- 2) ularning tizimli aloqasi, ya'ni. bu omillar bir-biriga qanday bog'liqligi, ularning qaysi biri asosiy, belgilovchi va qaysi biri ikkinchi darajali ekanligi, o'rganishning har qanday momentida harakat qiladigan va muayyan shartlar bilan bog'liqligi;
- 3) o'qituvchi o'quv faoliyatini qurishi kerak bo'lgan qoidalar.

Rus tilini o'rgatish, hatto til muhiti bo'lmagan taqdirda ham, rus tilida nutqni, muloqotni va fikrni ifodalashni o'rgatish deb tushuniladi. Shunday qilib, metodikaning o'ziga xos o'rganish predmeti mavjud bo'lib, u hech bir fanda takrorlanmaydi - boshqa tilni aloqa vositasi sifatida o'rgatish. Bu turkum butun ta'lim jarayonining mazmunini,

o'zlashtirilishi lozim bo'lgan nutqiy faoliyat turlarini, bu turlarning har birida erishilishi lozim bo'lgan tilni bilish darajalarini belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Volkov G.N. Этнопедагогика: Учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений. - М.: Издательский центр "Академия", 1999.
2. Lyashenko M.S. Научно- теоретические аспекты формирования психолого-педагогической культуры у студентов в вузе: монография.- Н.Новгород: ВГИПУ, 2010
3. Stolyarenko L.D. Основы психологии. 13-е изд. Учебное пособие/ Л.Д. Столяренко. - Ростов н/ Д: Феникс